

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

ЗАПОВЕД
№ 7497-1/03.06.25

На основание чл. 14, ал. 1, т. 2, чл. 48, т. 1, чл. 50, ал. 1, т. 2, чл. 65, ал. 1, т. 3, чл. 66, ал. 1 и ал. 3, чл. 79, ал. 1-5 и във връзка с чл. 159 от Закона за културното наследство (ЗКН), чл. 65, чл. 66, ал. 1 и чл. 69, ал. 1, т. 1 от Административнопроцесуалния кодекс, Заповед № РД09-416/28.04.2025 г. на министъра на културата, предложение на директора на НИНКН с вх. № 33-00-395/26.02.2024 г. и № 33-00-304/04.04.2024 г., ведно с картен материал, Решение по т. 5 (седма по Дневен ред) от заседание на Специализирания експертен съвет за опазване на недвижимите културни ценности (СЕСОНКЦ), назначен със Заповед № Заповед № РД09-866/24.10.2023 г. на министъра на културата, от **Протокол № 108**, състояло се на 17.09.2024 г. и 25.09.2024 г., одобрен от министъра на културата с рег. № ПР-10/30.01.2025 г. и Уведомление по чл. 66, ал. 1 от АПК, с изх. № 33-00-395/07.03.2025 г.

НАРЕЖДАМ:

1. Предоставям статут и определям режими за опазване (териториален обхват – граници, охранителна зона и предписания за опазване) на „Базилика-Еленска базилика“, общ. Пирдоп, Софийска област, 3 км източно, с класификация на архитектурно-строителен паметник на културата от Античността и Средновековието, с категория „национално значение“, обявена в ДВ бр. 35 от 1966 г., като:

1.1. „Еленска базилика“, общ. Пирдоп, обл. София, с класификация на единична археологическа недвижима културна ценност, с категория „национално значение“.

1.2. Определям режими за опазване на недвижимата културна ценност, както следва:

1.2.1. Териториален обхват на ЕАНКЦ „Еленска базилика“ по КKKP на землището на гр. Пирдоп:

В териториалния обхват попадат: ПИ с идентификатор 56407.112.50 (вид собств. „Общинска частна“, вид територия „Земеделска“, НТП „За исторически паметник, историческо място“) с площ 1,907 дка; и ПИ с идентификатор 56407.112.37 (вид собств. „Общинска частна“, вид територия „Земеделска“, НТП „Ливада“) с площ 3,385 дка;

Обща площ на територията на ЕАНКЦ: **5,292 дка.**

1.2.2. Граници на ЕАНКЦ „Еленска базилика“ по КKKP на землището на гр. Пирдоп:

Границите съвпадат с границите на ПИ с идентификатор 56407.112.37 по КKKP на землището на гр. Пирдоп, община Пирдоп, област Софийска.

1.2.3. Териториален обхват и граници на охранителна зона на недвижима културна ценност:

Охранителната зона се определя с оглед осигуряване на оптимална териториално-устройствена защита и възможност за изграждане на необходимата инфраструктура за обезпечаване на посетителски достъп, както и на възможността за проучване и евентуално експониране на археологически структури – смислово, функционално и пространствено свързани или принадлежащи на обекта.

1.2.3.1. Териториален обхват на охранителната зона:

В териториалния обхват попадат ПИ с идентификатори: 56407.112.9, 56407.112.10, 56407.112.11 и 56407.112.46.

Обща площ на територията на охранителната зона: **22,191 дка**

1.2.3.2. Граници на охранителната зона по КККР на гр. Пирдоп:

-от север: по северната и източна граници на ПИ с идентификатор 56407.112.9, от там по източната граница на ПИ с идентификатор 56407.112.46, и по северната граница на ПИ с идентификатор 56407.112.10;

-от югоизток: по югоизточната граница на ПИ с идентификатор 56407.112.10;

-от запад: по югозападната граница на ПИ с идентификатор 56407.112.10, и от там по западните граници на ПИ с идентификатори 56407.112.11, 56407.112.46 и 56407.112.9;

2. Предписания за опазване:

2.1. Предписания за опазване на територията на ЕАНКЦ „Еленска базилика“, общ. Пирдоп:

Определя се като територия за археологическо и геофизическо проучване, консервация, реставрация, експониране и социализация на архитектурно-археологически структури. Изисква се промяна на вида територия за двата имота, и начинът на трайно ползване на ПИ с идентификатор 56407.112.37.

Забраняват се всякакви строителни дейности, с изключение на изграждане на инфраструктура, свързана със защитата и/или експонирането на археологическите недвижими културни ценности; или за минимално необходимото благоустрояване и осигуряване на достъп и обслужване на посетители.

Забранява се бивакуване, къмпингуване, паленето на огън, както и използването на територията за пасище, мера и ливада.

Допуска се адаптация и рефункционализация в пространствата на консервираните и експонирани структури – временни изложби, лапидарни експозиции, всякакъв вид културни изяви. Допуска се изграждане на нова (при необходимост) и поддръжка на съществуваща инфраструктура – електрозахранване, окабеляване, водопровод, канализация, алейна мрежа, благоустройство. Допуска се промяна на вертикалната планировка, озеленяване и благоустрояване.

Цитираните дейности, и всяка инвестиционна инициатива за намеса, както и всяка фаза на проектиране, се съгласуват с МК по реда на ЗКН.

Реализацията на допустимите дейности, свързани с нарушаване целостта на земния пласт, се извършва задължително под ръководството на археолог като спасителни археологически проучвания, при стриктно спазване изискванията на чл.161 от ЗКН.

Необходимо е да бъде възложено изготвяне на проектна документация в два етапа: първи етап – аварийна реконсервация; и втори етап – цялостна консервация, конструктивно укрепване, реставрация и трайно експониране и социализация на обекта в непосредствената му среда. Документацията следва да отговаря на изискванията, регламентирани в Наредба № 4/21.12.2016 г. на МК и МРРБ за обхвата и съдържанието на документации за извършване на консервационно-реставрационни дейности на недвижими културни ценности (обн. Д.В., бр.105/30.12.2016 г.). На основание чл.14, ал.1, т.13 от ЗКН, проектната документация подлежи на съгласователно разглеждане по реда на чл.83 и чл.84 от ЗКН.

2.2 Предписания за опазване на охранителната зона:

Определя се като територия за археологическо наблюдение, археологическо и геофизично проучване и евентуално консервация, реставрация, експониране и социализация на архитектурно-археологически структури; и територия за охрана на подходите към археологическия обект и на визуалния контакт с него с цел адекватното му експониране и интегриране в съвременната среда.

Допуска се промяна на вида на териториите (по ЗУТ) и начина на трайно ползване на имотите. Допуска се реализация на ново застрояване (след процедиране на ПУП-ПРЗ) с цел изграждане на инфраструктура, свързана с необходимото благоустрояване и осигуряване на достъп и обслужване на посетители – .

Допуска се поставяне на преместваеми обекти по реда на чл. 56 от ЗУТ.

Дейностите, свързани със социализацията на ЕАНКЦ, нарушаващи целостта на земния пласт, задължително се извършват след спасително археологическо проучване на терените, които ще бъдат засегнати, съгласно изискванията на чл. 161 от ЗКН.

В процеса на реализация на дейности по благоустрояване на територията и осигуряване на посетителски достъп се провежда наблюдение от археолози съгласно изискванията на чл. 161, ал. 2 от ЗКН.

Всяка инвестиционна инициатива за намеса, както и всяка фаза на проектиране, се съгласуват с МК по реда на чл. 83 и чл. 84 от ЗКН, на основание чл. 14, ал. 1, т. 13 от ЗКН. След извършване на теренно археологическо проучване, в случаите, когато в решенията на протокол на експертна комисия по чл.158а от ЗКН се изисква консервация, реставрация и експониране на разкрити архитектурно-археологически структури, за същите се изготвя проектна документация съгласно изискванията регламентирани в Наредба № 4/21.12.2016 г. на МК и МРРБ за обхвата и съдържанието на документации за извършване на консервационно-реставрационни дейности на недвижими културни ценности (обн. ДВ., бр. 105/30.12.2016 г.). На основание чл. 14, ал. 1, т. 13 от ЗКН, проектната документация подлежи на съгласувателно разглеждане по реда на чл. 83 и чл. 84 от ЗКН.

2.3. Общи предписания за опазване на ЕАНКЦ:

Определените граници и предписания за опазване на територията на единична археологическа недвижима културна ценност (ЕАНКЦ) „Еленска базилика“, общ. Пирдоп, обл. Софийска и охранителната ѝ зона, следва да бъдат отразени в кадастралните карти и кадастралните регистри на землището на населеното място, съгласно изискванията на чл. 79, ал. 6 от ЗКН, както в общите и подробните устройствени планове.

3. Основни съображения за издаване на акта:

С писма с вх. № 33-00-395/26.02.2024 г. и № 33-00-304/04.04.2024 г., директорът на НИНКН внася в Министерство на културата, предложение по чл. 64, ал. 1 от ЗКН, с приложен картен материал и Протокол от 11.05.2021 г. на междуведомствена комисия назначена със Заповед № РД9К-95/26.04.2021 г. на министъра на културата и Решение по т. 5 (седма по Дневен ред) от заседание на Специализирания експертен съвет за опазване на недвижимите културни ценности (СЕСОНКЦ), назначен със Заповед № Заповед № РД09-866/24.10.2023 г. на министъра на културата, от Протокол № 108, състояло се на 17.09.2024 Г. и 25.09.2024 г., одобрен от министъра на културата с рег. № ПР-10/30.01.2025 г., на което предложението на НИНКН е разгледано по реда на чл. 64, ал. 3 от ЗКН, са посочени следните мотиви за направеното предложение:

Еленската базилика се намира на 2 км североизточно от гр. Пирдоп. Тя е разположена в северния край на малка котловина на висока речна тераса на десния бряг на р. Еленска. Базиликата е археологически проучена и разкрита под ръководството на проф. Петър Мутафчиев през 1913 г. Останките са значителни и дават възможност да се

възстанови планът ѝ. Размерите на базиликата са: обща външна дължина заедно с апсидата 30,50 м и външна ширина 17,00 м.

Около базиликата е изградена каменна крепостна стена, дебела 1,60 м, в ъглите на която са изградени 4 правоъгълни кули. Укреплението е с два входа – от югозапад и североизток, като главен вход е югозападния. Самата църква е разположена в североизточната част на укреплението.

В базиликата са разграничени два строителни периода – първият включва средната и западната част на църквата. Вторият, по-късен период е регистриран в източната част на 3 от надлъжните стени на базиликата. Вторият строителен период на Еленската базилика показва в план и конструкция сходни черти (ако се изключат страничните ѝ абсиди) с базиликата „Св. Ирини“ в Константинопол. И двете църкви се характеризират с отличителните белези на преходна форма между базиликалния и куполния тип църква. Те представляват един от ранните примери на т. нар. базилики с купол.

Характера на архитектурните особености на Еленската базилика (комбинацията на засводена базилика с куполно пространство, смесеният тип подпори – стълбове и колони, свързаната сводова система в страничните кораби носещи галерии, развитото триабсидно олтарно пространство, анексите от запад, наличието на укрепление и др.) показват близост с източния тип архитектура – главно от Мала Азия и Сирия.

Еленската базилика се датира в първоначалния си вид в края на V в. Вторият ѝ строителен период се отнася към втората половина или края на VI в.

Тя е един от най-значимите представители на раннохристиянската архитектура по българските земи, заедно с Червената черква при Перушица, базиликата при Голямо Белово, Пазарджишко, „Св. Богородица Елеуса“ в Несебър, „Св. София“ в София и др.

Статут на недвижима културна ценност обектът придобива в годините както следва:

- „Еленска черква при Пирдоп“, общ. Пирдоп, Софийска област, е обявена в ДВ бр. 69 от 1927 г., като „народна старина“;
- „Базилика – Еленска базилика“, общ. Пирдоп, Софийска област, 3 км източно, е обявена в ДВ бр. 35 от 1966 г., като архитектурно-строителен паметник на културата от Античността и Средновековието, с категория „национално значение“.

Обектът е регистриран като манастир в Автоматизирана информационна система – Археологическа карта на България (АИС-АКБ) с Регистрационна карта №10003051.

С Протокол от 13.06.1989 г., одобрен от министъра на културата, на междуведомствена комисия, назначена със Заповед № РД19-708/07.06.1989 г. на заместник-председателя на Комитета за култура, са определени териториален обхват, граници и предписания за опазване на недвижимата културна ценност „Еленска базилика“, общ. Пирдоп, Софийска област.

Обектът (ПИ с идентификатори 56407.112.50 и 56407.112.37 по КК) попада в границите на защитени зони по смисъла на Закона за биологичното разнообразие: BG0002128 „Централен Балкан – буфер“ за опазване на дивите птици, обявена със Заповед №РД-321/04.04.2013 г. на министъра на околната среда и водите (ДВ бр. 46 и 47/2013 г.).

4. Постъпили възражения:

Няма.

Заповедта да се впише в Националния публичен регистър на недвижимите културни ценности към Националния институт за недвижимо културно наследство.

Пълният текстови и графичен материал за обекта по т. 1, се съхранява в Националния документален архив на Националния институт за недвижимо културно наследство. Достъпът до него се осъществява чрез регистъра по чл. 68 от ЗКН към Националния институт за недвижимо културно наследство.

Настоящата заповед да се обнародва в Държавен вестник съгласно чл. 65, ал. 2 от ЗКН.

На основание чл. 72, във връзка с чл. 66 от Административнопроцесуалния кодекс (АПК) заповедта да се съобщи по реда на чл. 18а от АПК на Община Пирдоп, с адрес: пл. „Тодор Влайков“ № 2, гр. Пирдоп, по реда на чл. 66, ал. 1 от ЗКН на съответния регионален инспекторат по опазване на културното наследство и чрез публикуването ѝ на интернет страницата на Министерство на културата.

Заповедта може да се обжалва по реда на АПК пред Административен съд – София град в едномесечен срок от съобщението за издаването ѝ и 14-дневен срок от отделните съобщения за издаването ѝ до участвалите в производството.

ДОЦ. Д-Р ТОДОР ЧОБАНОВ
Заместник-министър на културата

